

Érdemes-e vitázni a közösségi médiában?

Közéleti kommentviták a Facebookon

jelige: trashkommentek

lezárás napja: 2024. április 15.

Tartalom

Absztrakt.....	3
Bevezetés	4
Irodalmi áttekintés.....	4
Módszerek.....	12
Eredmények	15
Következtetések	24
Összefoglalás	24
Felhasznált szakirodalom	25

Absztrakt

Az internet, különösen a közösségi média hatalmas mértékben bővítette az eszközöket az emberek közötti kommunikációban. Ez egy sosem látott lehetőséget ad a diszkurzív vitákra és építő véleményformálásra, ami társadalmi szempontból hasznos lehetne. Legtöbbször mégis eredménytelenek a szóváltások a közösségi média kommentfalain. De mit tehetünk ez ellen? Egyáltalán van-e értelme vitázni a közösségi médiában? Az eddigi kutatások arra a következtetésre jutottak, hogy ritkák a szó szoros értelmében vett visszhangkamrák, az embereket ugyanakkor szinte lehetetlen rávenni véleményük megváltoztatására. A kommentek elemzése megerősítette a hipotézist, miszerint az eltérő vélemények találkoznak, de ritkán érik el, hogy az ellentétes álláspontot képviselők ténylegesen magukévá tegyék a hallott gondolatokat.

Bevezetés

Az internet teljesen új platformokat nyitott meg a társadalmi nyilvánosság előtt, ami végtelenszer egyszerűbbé és hozzáférhetőbbé teszi a polgárok közti eszmecserét az őket érintő kérdésekben. A közösségi média egy új korszakot hozhatott a demokratikus folyamatok történetébe. Ez bizonyára meg is történt – arról viszont már lehetne vitatkozni, hogy mennyire érte el a várt hatást. Néhány évtized után inkább a nemleges válasz felé hajlik a mérleg nyelve, sőt talán még negatívan is befolyásolta a nyilvánosság működését.

Ez egy különösen fájdalmas kihagyott lehetőség, ugyanis – szerintem – a közösségi médiában hatalmas potenciál rejlett és rejlik, hogy közelebb hozza a polgárokhoz a közéleti kérdéseket, illetve ezeket egyből meg is vitathassák. Többnyire jogosan terjedt el az a pesszimista nézet, hogy az online kommentviták eleve halva születtek, én azonban saját tapasztalataimra alapozva nem tartom menthetetlennek a közösségi médiában folytatott eszmecserét. Kutatási kérdésem, hogy létrejöhet-e racionális politikai-közéleti vita a közösségi médiában. Egészen pontosan a Facebook kommentvitáit vizsgálom meg, ugyanis ez a legnagyobb ilyen jellegű forgalmat generáló platform. Fő hipotézisem, hogy a politikailag mérsékelt közegekben eredményesebbek, racionálisabbak lesznek a viták, mint a polarizáltabb oldalakon. Szintén feltételezem, hogy az eredménytelen online diskurzusok nem az eltérő vélemények hiánya miatt lesznek sikertelenek, hanem azért, mert a felek nem tudnak megfelelően szót érteni egymással.

Először áttekintem a releváns szakirodalmat. Körbejáróm a nyilvánosság és a retorika alapvetéseit, majd áttérek az internetes közeg szociálpszichológiai jelenségeire. Ezt követően összegzem az internetes nyilvánossággal foglalkozó kutatásokat. Végezetül ismertetem saját kutatásomat a közszereplők kommentjeinek elemzéséről.

Irodalmi áttekintés

A társadalmi nyilvánosság témakörével Jürgen Habermas foglalkozott a legmeghatározóbb mélységben, ő fektette le az elmélet alapjait 1971-ben. A nyilvánosságot egy fogalmi térként írta le, amit az adott társadalom szabad polgárainak összessége alkot. A politikai szféra és a magánszféra között helyezkedik el, kapcsot képez a kettő között. A polgárok a gyülekezés és a szabad szólás jogával élve ellenőrzést gyakorolnak a politikai intézmények felett, a modern jogállamban a nyilvánosság a társadalmi kommunikáció alapja. Amellett érvelt, hogy a kormány a „köz” egésze által elszámoltatható. Ugyanakkor figyelmeztetett, hogy a

20. században az elitek személyközi eszmecseréjét a média váltotta fel, a tömegműmediumok manipulációja pedig inkább akadályozza a közönség racionális véleményalkotását, mintsem elősegíteni azt. Az internet megjelenésével azonban ez az állítás újraértelmezésre szorul.

1981-ben bevezette a kommunikatív cselekvés elméletét. Eszerint a racionalitás vagy irracionalitás elsősorban nem az egyének, hanem a közösségek számára értendő. A közösségek fenntartásához elengedhetetlen a tagok összefogása, a beszéd és a kommunikáció pedig a közösség javát szolgálják, ugyanis ezek célja az empirikus igazság feltárása és az erkölcsileg helyes döntéshozás. Szerinte akkor születnek a helyes társadalmi döntések, ha azok egyenrangú felek közötti demokratikus megbeszélések útján történnek, ahol minden résztvevő hozzáfért a releváns információkhoz, őszinte volt, kerülte a megtévesztést és egyetlen résztvevő sem volt befolyásosabb a többinél, hacsak nem járul hozzá kiemelkedően a közös érdekhez. Az ilyen demokratikus diskurzusokban minden megkérdőjelezhető; a célok, az eszközök, az értékek, a normatív és empirikus állítások is. A racionalitás, a kommunikáció és a demokrácia mind összefüggenek és függenek is egymástól. A deliberatív demokráciában nem szavazás, hanem racionális kommunikáció alapján kell megérteni és meghatározni a döntéseket. Habermas szerint a nyugati demokrácia számos hibával küzd, melyeknek elsődleges oka a politika alárendeltsége a profitorientált piacgazdaságnak. A kapitalista gazdaságok és bürokratizált jogi és politikai hatalmi struktúrák, a habermasi értelemben vett „rendszerek” kolonizálják az „életvilágot”, a racionális kommunikáció színtereit.

Pataki György négy nyomós érvet hoz a társadalmi részvétel mellett. Először is, a társadalmi részvétel technikái egyben tanulási lehetőséget teremtenek egyéni és társadalmi szinten egyaránt. Ezzel a résztvevők ráadásul nem csak az adott kérdésben mélyítik ismereteiket, de a demokratikus hozzáállást, értékrendszert és magatartást is újra és újra megtanulják (Pataki 2007, 153). Másodszor, a nyilvános diskurzus közösségtermelő erővel is bír. A résztvevők szembesülnek a sajátjuktól eltérő érvekkel, ezzel fejlődik az empátiájuk és a véleménynyilvánítás képessége. Az érveket a másokkal folytatott vita méri meg, és nem lehetnek öncélúak, ugyanis rá vannak kényszerítve, hogy a közösség tagjaként érveljenek. Harmadszor, a tudás mindig szituációfüggő, sokféleségüket nyilvánvalóvá kell tenni és teret kell biztosítani különféle dialógusok számára. Negyedrészt, egy megfelelő nyilvános vita folyamán a résztvevők egyenlő jogokkal bírnak a döntéshozatalban.

Habermas elméleteit és azok továbbgondolásait többen kritikával illették. Feltételezi, hogy az emberek racionális cselekvők, akik el fogják fogadni a nyilvános diskurzusban erősebbnek mutatózó érveket, ebből adódóan a nemzetek közötti szorosabb

együttműködést sürgeti. Ingram a gyakorlatban megvalósíthatatlannak látja a Habermas által szorgalmazott politikai cselekvéseket, mivel azok ellentmondanak a nemzetközi kapcsolatok normáinak. Thomassen filozófiai szinten is sokat kritizálja a realitás hiányát, és állítja, hogy az ész képtelen legyőzni az emberi ostobaságot és gonosztságot. A Habermas ellen a leggyakrabban felhozott érv, hogy túlságosan a nyelvre koncentrált, és figyelmen kívül hagy más fontos tényezőket, például a hatalmi dinamikát és a társadalmi struktúrákat. Szintén túl optimistának tartják a kommunikáció konszenzusorientált értelmezését, állítva, hogy a konfliktusok gyakran a társadalmi interakciók velejárói. Emellett a kommunikatív cselekvés rendkívül elméleti, kritikusai szerint nincs megfelelő empirikus alapja és a gyakorlatba is nehezen ültethető át.

A nyilvános racionális vita társadalmi jelentősége és hasznossága azonban szinte mindenki által elfogadott, még ha a különböző szerzőknél el is tér a megvalósítás legjobbnak vélt módja. Az érvelés mestersége több évezredes hagyományra tekint vissza egészen Szókratészig, ebben a dolgozatban viszont elsősorban a racionalitás és az érvelési hibák vizsgálata releváns.

Margitay Tihamér négy argumentációs szabályt fektet le, melyeknek teljesülniük kell, hogy egy adott vitát racionálisnak tekinthessünk (Margitay 2004). Az első feltétel, hogy a feleknek érveléssel indokolniuk kell a saját álláspontjukat, illetve cáfolni a másik oldalt. Másodszor érvekkel kell kritizálni a másik fél érvelését is, amennyiben ez lehetséges. Ez a kritika nem a tények cáfolatára, hanem magára az érvelés logikájára, retorikájára irányul, ugyanakkor a gyakorlatban egybefonódhat a cáfolattal is. A harmadik kitétel, hogy az elfogadható indoknak tekinthető állítások, az úgynevezett elkötelezettségek halmaza mindkét félnél azonos. Ez nagyságrendekkel gördülékenyebbé teszi a diskurzus lefolytatását. A második informativitási maxima lefekteti, hogy felesleges olyat bizonyítani, ami mindenki tud és elfogad. Viszont nem lehet olyanra hivatkozni, amit a másik fél nem fogad el. Így például az abortusz kapcsán felesleges arra építeni az érvelést, hogy a magzat egy teljes értékű és ennek megfelelő jogokkal bíró emberi lény vagy sem, mert a mellette és ellene érvelők sosem fognak egyetérteni. Végezetül pedig a negyedik szabály, hogyha egy állítást az egyik fél nem fogad el eleve, azt csak érveléssel lehet bevezetni az elkötelezettségek közé. A négy argumentációs szabály lefektetése mellett különbséget kell tenni szimmetrikus és aszimmetrikus vita között. Előbbiben a két fél egymásnak legalább részben ellentmondót állít, míg utóbbiban csak az egyik fél állít, a másik pedig cáfolja. Ennek legrégebb példája Szókratész dialektikája, aki keresztkérdésekkel vette rá

vitapartnerét, hogy gondolja újra álláspontját. Aszimmetrikus vitában az első két szabály nem vonatkozik mindkét félre.

Szókratész, Platón és Arisztotelész fektette le a retorika alapjait, az ő szabályaik alapján Jesse Richardson, Andy Smith és Som Meaden húsz jellegzetes érvelési hibát különböztetett meg. Ezeknek közös vonása, hogy az állítás és az azt alátámasztó érvek között nincs tiszta, elfogadható kapcsolat. Ehelyett hamis ok-okozati viszonyokat állítanak fel, álcázva elkerülik a tényleges bizonyítást vagy káros előítéleteket tartalmaznak, amelytől az érvelés elveszíti objektív jellegét. A szerzőtrió szerint a logikai tévedések a gondolkodás trükkjei vagy illúziói, és gyakran nagyon alattomosan használják őket az emberek becsapására.

Az internetes közeg kiváló színtere lehet a modern nyilvánosságnak, hiszen sosem látott számú felhasználó léphet kapcsolatba egymással. Az ugyanakkor más kérdés, hogy milyen retorika érvényesül ezeken a platformokon.

Ujhelyi Adrienn disszertációjában (2011) alapos szociálpszichológiai vizsgálatnak vetette alá az internetes közösségeket. Az online kommunikáció egyik legfontosabb jellegzetességének a mediatizáltságot találta; a felek a technológia közvetítésével kommunikálnak. Ez elsőre persze egyértelmű, de számos negatív szociálpszichológiai következménnyel jár. Rengeteg mediatizáltságból fakadó faktor hozzájárulhat a felhasználók frusztrációjához, kezdve a technikai problémáktól a nonverbális jelek hiányán át egészen a fizikai szeparációhoz. Emellett a magas reklámérték miatt megjelenített agresszív tartalmak és az offline térhez képest viszonylag csekély törvényi szabályozás is a feszültség növekedéséhez vezet.

Az interneten szinte természetes állapotnak számító anonimitás is nagyban módosítja a kommunikációban résztvevők viselkedését. Egy online profil könnyebb célpontnak tűnik, ráadásul az áldozat láthatatlansága miatt dehumanizáció is történik; a sértegető fél sokszor nem úgy éli meg, hogy egy valódi embert bánt. Emellett az agresszív felhasználó is nagyobb szabadságot nyer az anonimitás által. Könnyen talál befogadó közönséget és megkerül mindenféle kontrollt vagy cenzúrát; az értesítés és eltávolítás bevett rendszere mellett is (Mérték 2019) gyakran a felhasználók helyett a platformot állítják elő a jogsértő kommentekért (Nagy 2016). Emellett internettől függetlenül a tömegben egyéniségvesztés lép fel (Le Bon, idézi: Ujhelyi). A csoporttagok felelősségérzete csökken, a társadalmi normák és szabályok kevésbé hatnak rájuk. Háttérbe szorul a racionális gondolkodás és előtörnek az érzelmek. Zimbardo (idézi: Ujhelyi) szerint az egyéniségvesztést erősítheti továbbá a szenzoros információs túlterhelés, az új, strukturálatlan helyzet, a módosult tudatállapot és az arousal növekedése is.

Ujhelyi ugyanakkor leszögezi, hogy ezek a tényezők nem mindig vezetnek társadalmilag elítélt tettekhez. Az online közösségekben az adott egyének kollektívája által elfogadott normák érvényesülnek. Mivel a felhasználók nincsenek a megszokott kör szociális normáihoz kötve és nem is kell korábbi tapasztalatok alapján elvárásoknak megfelelniük, így jó lehetőség lehet új szerepek kipróbálására és ismerkedésre, kevésbé kockázatos az önfeltárlkozás. Ez a védettségérzet ugyanakkor a csoportok polarizációjához is vezethet.

Festinger 1957-ben vezette be a kognitív disszonancia fogalmát. Az emberi szervezet belső harmóniát próbál létrehozni véleményei, attitűdjei, ismeretei és értékei között, amennyiben pedig ez nem sikerül, a legkisebb pszichológiai ellenállás irányában próbálja csökkenteni a disszonanciát. A világlátásunkkal ellentétes információk belső feszültséget keltenek, így ezeket a tartalmakat megpróbáljuk elkerülni. Ugyanezt a tulajdonságot másik oldalról közelítve Kahneman a kognitív könnyedség köznapi igényeként nevezi meg (Kahneman 2013, idézi: Gálik), míg a pszichológiában a megerősítési torzítás kifejezést is gyakran használják rá. Az azonban általános veszély, hogy a nyilvános szféra széttöredezése miatt a felhasználókban nem alakulnak ki a heterogén posztmodern társadalmat összetartó közös tapasztalatok (Gálik 2018).

Sunstein már 2001-ben felhívta rá a figyelmet, hogy az internetes közeg tovább erősítheti az egyén polarizációját. Az algoritmusok segítségével a széles tartalomkínálatból a felhasználók személyre szabhatják az őket elérő hírfolyamot, ezt Negroponte (1994) után „The Daily Me” jelenségnek nevezte. A beszűkült hírkínálat miatt az emberek nem találkoznak alternatív nézőpontokkal, visszhangkamrák alakulnak ki, amik tovább erősítik a meglévő előítéleteket. Sunstein hangsúlyozza, hogy egy jól működő szabad társadalomnak szüksége van a tapasztalatok sokszínűségére, hogy ellensúlyozza a polarizációt és a pártosodást. Pariser 2011-ben tovább fejlesztette a szolgáltatások algoritmusok általi személyre szabásának elméletét. Szűrőbuboréknak (filter bubble) nevezte az algoritmusok szelekcióját, amely szerint sokszor tudatán és akaratán kívül zárja el a felhasználót bizonyos tartalmaktól. A visszhangkamrákat tovább erősítheti a Noelle-Neumann által „hallgatás spiráljaként” (1974) elnevezett jelenség, mely szerint az egyén véleménykifejezését befolyásolja a közvéleményről alkotott elképzelése. Szociálpszichológiai szempontból a felhasználónak fontosabb, hogy ne szigetelje el magát a közösségtől, minthogy kifejtse véleményét, így szívesebben szólal fel, ha azt tapasztalja, hogy a csoport egyetért, míg ellenkező esetben inkább háttérbe húzódik.

Krekó conformation biasnak (konformitási torzítás, saját fordítás) nevezte a jelenséget, hogy az emberek igaznak fogadják el azt az információt, amit a csoport többi tagja is elfogad, még akkor is, ha eredetileg szkeptikusan álltak hozzá (2018). Az álhírek vizsgálatakor kimutatta, hogy a hamis információk képzettségi szinttől függetlenül csapják be a befogadókat. Mivel az érzelmekre és elköteleződésekre hatnak, a felhasználók kiválogatják az attitűdjüknek kedvező álhíreket, amiknek hatását nem lehet pusztán cáfolással eltörölni. Emellett hangsúlyozta, hogy a politika polarizált közegében az álhírek és érzelmekre alapozó gyűlöletkeltés sikeres fegyver lehet az ellenséges csoport ellen.

Ezek a gyakorlati hátráltató erők az online vitákban különösen erősen jelennek meg. Hiába találkoznak ellentétes vélemények az internetes eszmecserékben, Taber és társai (2009) azt találták, hogy az emberek nem képesek figyelmen kívül hagyni korábbi meggyőződéseiket, amikor érveket vagy bizonyítékokat dolgoznak fel. Ezt a torzítást mérsékelheti a politikai kifinomultság, illetve, ha a korábbi attitűd nem olyan erős. Ugyanakkor az érvelés típusa sem számít, a motivált elfogultságok ellenállnak a külső hatásoknak, az ellenkezési torzítás (disconfirmation bias, Gálík fordítása) pszichológiai jelensége miatt a felek ellentétes véleménnyel ütköztetve csak még erősebben ragaszkodnak saját álláspontjukhoz. Az elfogult feldolgozás könnyen az attitűdök további polarizálódásához vezethet.

A visszhangkamrák és szűrőbuborékok megítélése változó. Gálík 2020-ban több kutatás eredményeit összegezve arra a következtetésre jutott, hogy a jelenséget övező pánik valójában eltúlzott, a különböző politikai álláspontot képviselők valójában találkoznak a közösségi oldalakon. A vizsgált kutatások legtöbbször kimutatta, hogy a felhasználók túlnyomó többsége több hírforrásból is tájékozódik (Purcell et al. 2010), a politikai hírek pusztán tömege miatt lehetetlennek tartja, hogy valaki egyáltalán ne találkozzon eltérő nézetekkel. Emellett több felmérés résztvevői is azt nyilatkozták, hogy a másik oldal véleménye is érdekli őket (Hargittai 2012, Karlsen et al. 2014, Nelson & Webster 2017, Babarczy 2018).

Bene Márton is hasonló eredményre jutott 2017-ben, amikor az egyetemista fiatalok Facebook szokásait vizsgálta (Bene 2017a). Mivel a felhasználók a Facebookot nem csak információforrásként használják, hanem elsősorban ismerősökkel való kapcsolattartásra, így nagy közösségi hálót építenek ki. Az ismerősök aztán rengeteg tartalmat osztanak meg, amit a felhasználó sokkal nehezebben kerül ki, mint a híroldalakat, így a hálózat megsokszorozza a véletlen kitettség szerepét. A társas közegben a politikai hírek kétlépcsős modellje jelenik meg; a politika iránt érdeklődő felhasználók követik az aktuális híreket, majd

véleményvezérként közvetítik azokat kevésbé elkötelezett ismerőseiknek. A személyes ismerősök pedig sokkal hatékonyabban befolyásolják a polgárok véleményét, mint a média vagy a politikusok, ugyanis az ő eszmecseréjük legtöbbször nem politikai kontextusban történik, így a hallgató fél sokkal befogadóbbá válik akár a sajátjával ellentétes véleményre is. Ezzel szemben politikai közegben sokan alapvető ellenérzéssel fogadják a tartalmakat.

Bene egy másik kutatásában ugyanakkor azt is megállapította, hogy a Facebookon a negativitás dominál a politikában. A Facebookon tájékozódók negatívabban látják a demokrácia állapotát az átlagnál (Bene 2017a), illetve a politikai posztok is nagyobb figyelmet generálnak, ha negatívak (Bene 2017b), tehát a folyamat kétirányú. A politikusok bejegyzéseinek viralitását vizsgálva ráadásul az is kiderült, hogy elsősorban a konkrét szereplőkre vonatkozó morális alapú kritikák váltották ki a legtöbb reakciót a felhasználókból. A negativitás dominanciája pedig a kommentvitákról sem jelez sok jót előre. Emellett Kósa István a politikai napirend kapcsán azt is megállapította, hogy a főáramú média, illetve a politikusok is célzottan használják a közösségi médiát üzeneteik terjesztésére. A napirendsugallás (agenda-cueing, Kósa fordítása) közben ráadásul befolyásoló jeleket használnak, ami a felhasználók heurisztikus feldolgozását célozza meg. Míg az érvelés kognitív erőfeszítést igényel, addig a sugallás perifériás úton működik, és figyelemfelkeltő jelekre alapoz. Ez a leegyszerűsítő információszerzés pedig Kósa szerint veszélyt jelent a demokratikus folyamatok fennmaradására.

Szintén Kósa foglalkozott specifikusan azzal a kérdéssel is, hogy mikor válunk nyitottá az ellentétes politikai oldal üzeneteire (2019). A visszhangkamrákban jellemző szelektív kitettséget nem csak a megerősítési torzítás egy önerősítő gyakorlati formájaként értelmezte, hanem minden olyan tartalomválasztást annak tekintett, amely eltér a médiatartalmak összesített összetételétől. A szelektálás öt fő okának a kognitív disszonancia elkerülését, a saját álláspont megerősítését, a kognitív erőfeszítés minimalizálását, a pillanatnyi érzelmeket, valamint az információbőségből a minőségi információk keresését tartja. Klapper szekvenciájára (1960) hivatkozott, amely szerint mindenféle csoporttagság szelektív kitettséghez vezet, az pedig megerősíti a csoportnormákat. A folyamat cirkuláris és az elemek egymásra is hatnak. Kósa ugyanakkor a szelektív kitettséggel szemben a véletlen kitettségnek kisebb jelentőséget tulajdonít. Weeksre és szerzőtársaira hivatkozik, akik 2017-es kutatásukban azt találták, hogy a véleményükkel ellentétes politikai tartalmakkal akaratlanul szembesülő, erősen elkötelezett személyeket ez csak az attitűdkonzisztens tartalmak aktív keresésére ösztönzi.

Karlsen és szerzőtársai 2017-ben szintén arra jutottak, hogy hiába nem túl gyakoriak a szó szoros értelmében vett visszhangkamrák, a gyakorlatban az eltérő véleményekkel való találkozás nem változtatja meg a felhasználók álláspontját. Szerintük a felhasználók kizárólag a saját véleményük hirdetéséért vesznek részt az online vitában, valójában nem törekednek konszenzusra. Lövészárók-dinamikának (*trench warfare dynamics*, Gálík fordítása) nevezték azt a jelenséget, amikor a saját véleményt az ellentétes és az azonos vélemény is megerősíti. A survey típusú kérdőívből kiderült, hogy az emberek saját bevallásuk szerint megvitatják véleményüket az ellentétes oldallal, de a válaszadók 71 százaléka általában csak még biztosabb lesz saját álláspontjában, míg mindössze 6 százaléknak változik meg rendszeresen a véleménye. A kutatás második felében a megerősítési és ellenkezési torzítás hatását vizsgálták egy- és kétoldalú, illetve a felhasználó álláspontjával megegyező és ellentétes vélemények olvastatásával. Kimutatták, hogy a kétoldalú vita kevésbé erősíti meg a már meglévő véleményt, mint az egyoldalú. Emellett az eleve extrém álláspontúak a viták után jobban polarizálódnak tovább, mint a közepesebb véleményen lévők, különösen az egyoldalú viták láttán. Emellett valamivel polarizálóbb hatásúnak bizonyultak az attitűdkonzisztens érvelések, mint az azzal ellentétesek, tehát a megerősítési torzítás kicsivel erősebben jelenik meg, mint az ellenkezési. Az eleve szélsőséges álláspontot képviselőknél viszont ez a különbség elenyésző.

Babarczy Eszter az eltérő vélemények közötti átjárás szempontjából vizsgálta az Őcsényről szóló vitákat Facebookon 2017 őszén. Ehhez kormánypárti és kormányellenes hírmédiumok kommentjeit tanulmányozta. Kimutatta, hogy legalább a kommentelők körében van átjárás a kormánykritikus és a kormánypárti média között, illetve szerinte a magas interaktivitási arány megerősíti, hogy a kommentelők nagy figyelmet szentelnek egymás hozzászólásainak. A felhasználók viszonylag keveset személyeskedtek, ugyanakkor érdemi érvek helyett véleményük inkább indulatokra vagy félelemre épült. A kommentelőket utána privát formában is megkeresték egy kérdőív kitöltésével. A válaszadók többsége kifejezetten a deliberatív elvárásoknak megfelelően írta le magát, a legtöbb kitöltő szerint a másik oldal miatt lettek eredménytelenek a viták. A vizsgált magyar viták nem voltak extrém módon civilizálatlanok vagy udvariatlanok és volt átfedés a közönségek között, a pozíciók polarizáltsága és indulati szintje mégis magas volt. Babarczy ennek okát részben a magyar politikai tér bináris jellegében látja, ahol a politikai, illetve a médiaelit polarizáltsága vezérli a politika iránt érdeklődők állásfoglalásait is.

Összességében a szakirodalom alapján elmondható, hogy az extrém módon polarizált csoportok és a visszhangkamrák valóban nem terjedtek el az interneten, az online közegnek

csak egy nagyon kis szeletét teszik ki. A polarizáció jelensége azonban nem múlta alul Sunstein és a többi szkeptikus várakozásait. Hiába nem zárja őket az internet egy szűrőbuborékokkal körülvett visszhangkamrába, a véleményük és attitűdjük erőssége, valamint a polarizált közeg legtöbbször megakadályozza a felhasználókat, hogy valóban kihasználják a közösségi média mint modern nyilvánosság adta lehetőségeket.

Módszerek

A kutatás alapjául politikai és közéleti szereplők Facebook oldalai szolgáltak, ugyanis több kutatás is azt találta, hogy ez a közösségi médiaplatform a legtöbb embert elérő politikai hírforrás (Bene 2017, Nelson & Webster 2017), ráadásul jó fórumot biztosít a véleményformálásra is. A közszereplők bejegyzéseinek kommentfalán kialakult eszmecseréket osztályoztam különböző szempontokból, elsősorban a kommentelő elfogultsága és a leírt hozzászólások érveléstechnikai értéke szempontjából.

Előkészítő lépésként ki kellett szűrni, melyik oldalak elég forgalmasak ahhoz, hogy egyáltalán kialakulhasson elemzésre érdemes vita a kommentekben. Ehhez az október 30. és november 5. közötti időszakban vezettem statisztikát a főbb politikai pártok és közéleti szereplők Facebook-tevékenységéről, illetve arról, hogy bejegyzéseik alá mennyi hozzászólás érkezett. Az 1. ábra napi bontásban és átlagolva tartalmazza az adott időszakban az oldalon közzétett posztok számát (P), a beérkezett kommentek számát (K), valamint az egy posztra jutó kommentek átlagát (R).

Dátum	Fidesz			Orbán Viktor			MSZP			Karácsony Gergely			DK		
	P	K	R	P	K	R	P	K	R	P	K	R	P	K	R
2023.10.30	13	3562	274	1	1200	1200	5	12	2,4	3	69	23	6	87	14,5
2023.10.31	11	5165	469,5	2	2045	1023	8	37	4,63	3	263	87,7	5	71	14,2
2023.11.01	9	791	87,89	0	0		1	0	0	2	114	57	2	4	2
2023.11.02	14	4437	316,9	4	3130	782,5	6	3	0,5	4	341	85,3	5	29	5,8
2023.11.03	12	5725	477,1	2	1155	577,5	6	23	3,83	4	440	110	6	43	7,167
2023.11.04	10	896	89,6	5	2384	476,8	5	21	4,2	2	265	133	5	22	4,4
2023.11.05	9	1010	112,2	1	462	462	3	26	8,67	2	268	134	3	15	5
Összesen	78	21586	276,7	15	10376	691,7	34	122	3,59	20	1760	88	32	271	8,469
Napi átlag	11,1	3084		2,1	1482		4,86	17,43		2,86	251,4		4,57	38,71	

Gyurcsány Ferenc			Dobrev Klára			MKKP			Kovács Gergely			Dúró Dóra			Márki-Zay Péter		
P	K	R	P	K	R	P	K	R	P	K	R	P	K	R	P	K	R
1	5	5	3	24	8	3	66	22	1	103	103	5	204	40,8	5	170	34
1	16	16	3	149	49,7	1	44	44	1	0	0	5	357	71,4	6	184	30,67
0	0		0	0		1	61	61	0	0		4	546	136,5	5	295	59
2	209	104,5	4	60	15	2	138	69	1	42	42	5	415	83	5	392	78,4
1	80	80	1	1	1	2	437	219	2	48	24	4	214	53,5	2	387	193,5
2	22	11	1	99	99	1	65	65	2	10	5	4	147	36,75	2	3	1,5
1	28	28	1	149	149	1	10	10	1	4	4	3	232	77,33	3	71	23,67
8	360	45	13	482	37,1	11	821	74,6	8	207	25,9	30	2115	70,5	28	1502	53,64
1,143	51,43		1,86	68,86		1,57	117		1,14	29,6		4,286	302		4	214,6	

Hont András			Puzsér Róbert			Vona Gábor			Donáth Anna			Párbeszéd - Zöldek			Hadházy Ákos		
P	K	R	P	K	R	P	K	R	P	K	R	P	K	R	P	K	R
2	107	53,5	1	30	30	2	44	22	1	93	93	8	116	15	3	318	106
0	0		1	108	108	2	22	11	1	53	53	9	160	18	3	1027	342,3
0	0		1	184	184	1	9	9	0	0	0	5	7	1,4	3	720	240
0	0		1	168	168	2	32	16	1	89	89	9	936	104	2	118	59
0	0		1	139	139	2	8	4	1	182	182	8	373	47	2	356	178
1	23	23	1	423	423	2	15	7,5	1	18	18	6	351	59	3	240	80
1	251	251	1	78	78	3	165	55	0	0	0	6	17	2,8	3	460	153,3
4	381	95,25	7	1130	161	14	295	21,07	5	435	87	51	1960	38	19	3239	170,5
0,57	54,4		1	161,4		2	42,14		0,7	62,1		7,29	280		2,714	462,71	

1. ábra: Politikai és közéleti szereplők Facebook oldalának forgalma október 30. és november 5. között.

Mivel a hosszú és elemzésre alkalmas kommentviták megtalálásához a legfontosabb mutató az egy posztra jutó kommentek aránya, ezért ezek összesített átlagát külön is osztályoztam. Pirossal jelöltem azokat az eredményeket, ahol egy bejegyzés alá átlagosan száznál több hozzászólás érkezik. Ezt a kimondottan magas arányt mindössze három politikai oldal, a Fidesz és Orbán Viktor, valamint Hadházy Ákos Facebook oldalai érték el, illetve egy politikusnak nem tekinthető, de politikai kérdésekben egyértelműen megosztó közéleti szereplő, Puzsér Róbert.

A középső kategóriába az ötven és száz közötti hozzászólás/bejegyzés arányt soroltam, ezeket narancssárgával jelöltem. Ide hat oldal került (a Magyar Kétfarkú Kutypárt, Karácsony Gergely, Dúró Dóra, Márki-Zay Péter, Hont András és Donáth Anna oldala), az ötven alatti, sárgával jelölt alsó kategóriába pedig hét.

A kutatás során az öt legforgalmasabb oldal bejegyzései alatt kialakult leghosszabb kommentvitákat elemeztem. Október 30. és november 5. között Orbán Viktor, a Fidesz, Hadházy Ákos, Puzsér Róbert és Hont András Facebook oldalára érkezett a legtöbb hozzászólás, így ez az öt oldal mindegyikén megkerestem az adott időszak legtöbb választ kapó kommentjét. Amennyiben az adott vita kommentjeinek száma ötven fölé ment, az első ötven komment után megálltam az egyéni elemzéssel, a viták összesítő értékelését ugyanakkor mind az öt esetben elvégeztem.

Az empirikus kutatásban kommentek és válaszok olyan sorát tekintettem vitának, amelyben a résztvevő felhasználók véleménye legalább részlegesen egyértelműen eltér. Fontos kitétel viszont, hogy nem ragaszkodtam a Margitay által meghatározott argumentációs szabályokhoz, amik a racionális vita feltételeit képzik. Már csak azért sem, mert a tanulmány egyik fő kérdése, hogy egyáltalán történnek-e racionális viták a Facebook-kommentekben, és ha igen, milyen arányban, illetve mik a leggyakoribb buktatók, ami miatt ezek a véleménynyilvánítások nem tesznek eleget a kitételeknek.

A kvantitatív elemzés tárgyát kettéosztottam egyesével a kommentekre, valamint a teljes vita átfogó képére. Mindkettőnél külön értékelési szempontokat állítottam fel, amelyekben néhány előre meghatározott kategóriába csoportosítottam őket.

Az egyéni kommenteknél a kommentelő attitűdje szempontjából megkülönböztettem „egyértelműen elkötelezett”, „semleges” és „nem derül ki” irányultságú felhasználókat. Az „egyértelműen elkötelezett” csoportban megkülönböztettem továbbá politikai irányultságokat az általuk képviselt álláspont alapján.

Elvi hibának tekintetem az olyan eseteket, amikor, noha a kommentelő kifejezi véleményét egy témával kapcsolatban, valódi érvelés nem történik. Ide alkategóriákat is vezettem be. Lekezelésnek neveztem, mikor az egyik fél szabályosan figyelmen kívül hagyja vagy valótlannak tekinti a másik állításait, tudatlannak beállítva vitapartnerét, mint akit nem is érdemes komolyan venni. Személyeskedésnek számítottam, mikor a kommentelő a másik fél érvei helyett annak személyét illeti kritikával, függetlenül attól, ezt kulturált vagy becsmérlő stílusban teszi. Mocskolódásnak pedig azt a jelenséget neveztem, mikor a kommentelők egy harmadik, a vitában nem résztvevő felet illetnek negatív kifejezésekkel, becsmérlik vagy állítanak róla valótlant, sértő dolgot.

Emellett feljegyeztem érvelési hibákat is, melyhez a Jesse Richardson, Andy Smith és Som Meaden által megalkotott, Platón, Szókratész és Arisztotelész dialektikájából kiinduló érvelési hiba-gyűjteményt vettem alapul. Az ott szereplő húsz érvelési hiba mellé felvettem egy huszonegyediket is, a hivatkozás hiányát. Azokat a kommenteket jelöltem így, amik állítanak valamit érvként, viszont azt nem indokolják meg vagy támasztják alá. Minden komment egy összegző értékelést is kapott. Az érvelési és elvi hibáktól is mentes kommenteket tekintetem „jó érvnek”, emellett megkülönböztettem „érvelési hiba/hibákat” és „elvi hibákat”, azaz érvelést nem is tartalmazó kategóriákat. Felállítottam egy vegyes csoportot is, ahol egy valós érvelési kísérlet mellett végül mégis elvi hibát vét a felhasználó. Ennek tipikus esete a másik fél „hülyének” nevezése egy egyébként jól felépített vélemény után. Ennek válfajai a retorikától függően „elvi és érvelési hiba” vagy „elvi hiba, jó érvelés”. Néhány esetben úgy is válaszoltak egy kommentvitában, hogy az nem kapcsolódott a témához, ezeket „nem vesz részt” címkével minősítettem.

Külön feljegyeztem, ha egy komment gyűlöletbeszédet tartalmaz az Európai Unió Alapjogi Chartája (1. cikk és 3. cikk (1) bekezdése) 2009-es meghatározása alapján: „A »gyűlöletbeszéd« egy személlyel szembeni gyűlöletre, megkülönböztetésre vagy ellenségességre való felbujtás és bátorítás, amelyet az említett személy elleni előítélet motivál, valamely meghatározott jellemzője [...] miatt.” Ennek enyhébb változataként az

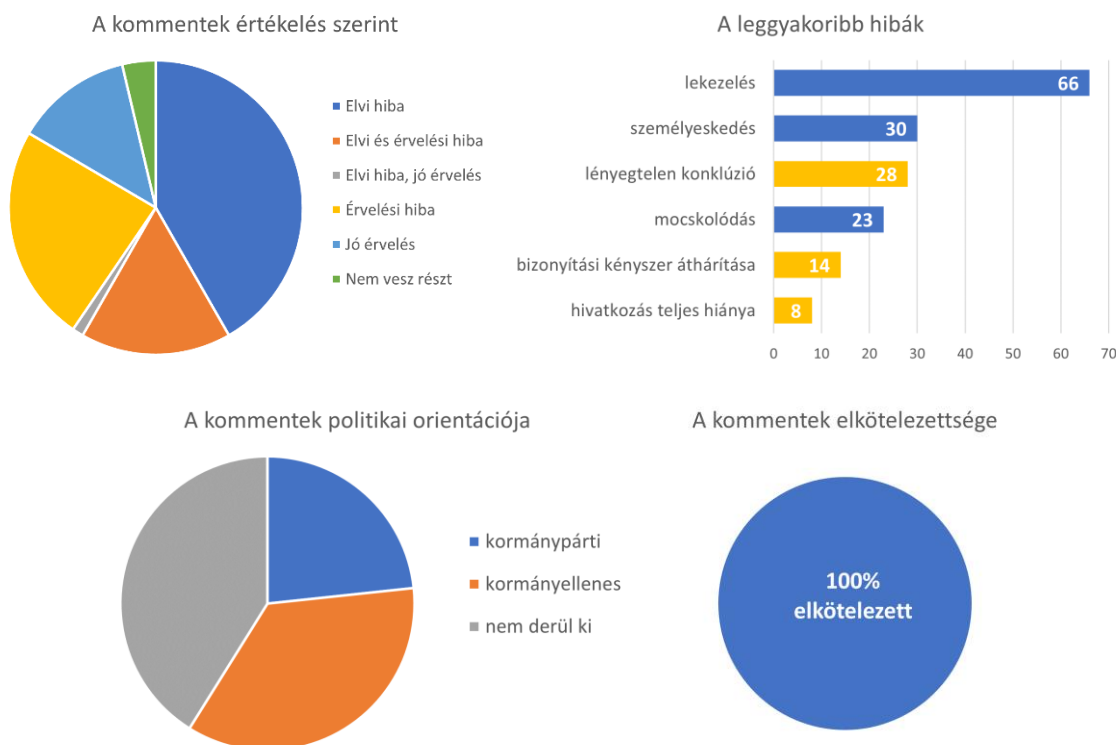
általánosító előítéleteket is vezettem, ahol nem történik felbujtás, ugyanakkor emberek egy csoportjáról, amelyet valamilyen közös tulajdonság köt össze, általánosító negatív véleményt fogalmaz meg, általában tényként állítva.

A viták összesítő értékelésénél megnéztem a terjedelmet is, ott a vitát kitevő kommentek számában. Az is megvizsgáltam, mennyire tartják be a racionális vita Margitay által felsorolt argumentációs szabályait. Külön összesítettem a négy feltétel teljesülését, illetve ezáltal, hogy racionálisnak tekinthető-e a vita. Lejegyeztem azt is, az adott vitán belül az egyesével kielemezett kommentek milyen értékelést kaptak. Végezetül pedig eredményesség szempontjából a következő kategóriákat határoztam meg: „konszenzus”, „nem jutottak konszenzusra, de tisztelettudóan zárták a szóváltást”, „az egyik fél teljesen érvényesítette az akaratát”, „a felek tudomásul vették a másik álláspontját, de nem fogadták el érvényes érvként”, illetve „a felek semmilyen mértékű tiszteletet nem mutattak mások felé”.

A felhasználók alapvető hozzáállásában kiemelkedő jelentőséggel bír maga a platform, ahol a kommentvita megtörtént, így a viták kiértékelésében az eredeti bejegyzést és az azt közlétevő oldalt is feljegyeztem. Ezek polarizáltságát is osztályoztam eddigi politikai és médiajelenlétük alapján: „erősen polarizált/polarizáló”, „enyhén polarizált/polarizáló” és „megközelítőleg semleges”. Politikai szempontból is megkülönböztettem kormánypárti és kormányellenes oldalakat.

Eredmények

A kutatás során öt poszt alatt kialakult kommentviták kerültek lefedésre, és összesen 163 kommentet elemeztem ki részletesen. Egyértelmű különbség rajzolódott ki a politikai szereplők és a független véleményvezérek kommentelői között, valamint az eredeti közlétevő oldal alapvető polarizáló ereje is döntő jelentőségűnek bizonyult. Emellett a vitát elindító néhány komment kiemelt szerepe is érzékelhető volt.

2. ábra: A kutatás kvantitatív eredményei.

Kizárólag kvantitatív szemmel nézve a kutatás egyértelműen kimutatta, hogy a magyar kommentelők rendkívül gyakran esnek elvi hibákba, tehát nagyobb probléma a vitapartnerükhöz és a vitatott kérdéshez való alapvető hozzáállás, mint az érvelések pontatlansága. A 163 kielemezett kommentből összesen 97-ben követtek el legalább egy elvi hibát; 68 hozzászólás kapott „elvi hiba”, 27 „elvi és érvelési hiba”, 2 pedig „elvi hiba, jó érvelés” értékelést. A leggyakoribb elvi hiba a lekezelés volt, amelyet a mintában összesen 66 alkalommal követtek el a felhasználók. A másik álláspontjának figyelmen kívül hagyását nem is csak szóban fejezik ki; az is előfordult, hogy különböző állatokat, például birkát, disznót vagy marhát ábrázoló képekkel, gifekkel vagy hangulatjelekkel válaszolnak. A juhok például négyszer szerepeltek a vizsgált kommentek között.

Második helyezettként jóval elmarad a személyeskedés 30 esettel. Noha lehet találni kifejezetten agresszív példákat is a jelenségre, rossz kívánságoktól trágárkodásig, a vitapartner sértegetése sokszor mégis kimerül az értelmi képességeinek kritizálásában. A mocskolódás fordult elő legkevesebbszer, összesen 23 alkalommal. Mindössze egyetlen komment volt, amelyben a három vizsgált elvi hiba mindegyike megjelenik. Itt Orbán Viktor bejegyzése alatt arról vitatkoznak a felhasználók, hogy a kormány jelenlegi oroszbarát politikája mennyire összeegyeztethető az 1956-os forradalom gyászolásával.

A mi tankönyveinkben pedig ez a népfelkelés leverésének gyásznapja. Te meg mit makogsz? AZT, ami valahol az oroszoknál volt tankönyvben. Eszedért nem lopnak el. Ez Magyarország. Magyar, nemzeti gyásznap. Tudod kik hívták ránk a szovjet kommunista pártot? AZ MDP. Amiből '56 október 23 után lett az mszmp. A hatalmukat pedig 40 évig a szovjet kommunisták biztosították. Az MDP- sek fiait, lányait, Apróék is benne, és a társaik. Akik 89- től MSZP néven futottak. A BALOSOK. Oda nősült be Gyurcsány. Most is ő, Dobrevával hülyítik a nem túl okos, tájékozott magyarokat. Mindenkit átverték eddig is. Az oroszokkal sülve - főve voltak, putyinnal privat is, amíg ki nem adtak az EU- ban a parancsot nekik, hogy máttól fűj Putyin. Ezeket tömik dollárral. Te meg pont semmit nem tudsz, nem is értesz, csak ezt a pocskék megvezető szöveget tudod visszaböfögni. Majd felnősz, vagy nem. Tanulsz, vagy így maradsz. Előfordul, hogy megjön az esze valakinek. De látható, hogy a DK- s támogatóknak az sem sikerült. A Momentum ugyanolyan, csak a fiatalokat butítják. Donath Anna nagyapja ugyanannak a véreskezű MDP- nek volt főkolomposa, Ahol Apró Antal is, Dobrevá nagyapja. A jobbik, meg a Jakab morzsa ugyanaz, csak azok az szdsz néven futó leszármazottak voltak, ezekkel a kommunistákkal mindig szövetségben. Ezért is buktak ki. Eljátszották eleinte, hogy ellenzékük lennének. De már 1994- ben összefeküdtek velük és zsarolták is őket. Akik ezt a piszkos, blőd maszlagot kieszelték, szemfényvesztők voltak mindig. Veled is eljátszották. Bedőlél a sunyi hazugoknak.

3. ábra: A mindhárom elvi hibát elkövető komment.

Érvelési hibákban sem szenvedtek hiányt a kommentelők. Összesen 66 komment volt érintett, 27-ben elvi hiba is szerepelt, míg 39-ben megadták az alapvető tiszteletet, és kizárólag az állításaik alátámasztásával volt probléma. A leggyakoribb ezek közül toronymagasan a „lényegtelen konklúzió” volt, összesen 28-szor fordult elő. Ez annyit tesz, hogy érvjüket egy valós adat alapján állították fel, a felhasznált indoklás azonban valójában teljesen irreleváns a következtetés szempontjából, csak látszólag kapcsolódik a témához. Például, hogy az Európai Unió ellenőrizhető, ezért nincs rá bizonyíték, hogy a magyar állam korruptan használja-e fel az uniós támogatásokat. (Konkrét példa az egyik vitából, nem szó szerint idézve.) A második leggyakoribb hiba a „bizonyítási kényszer áthárítása” 14 alkalommal. Itt a kommentelő cáfolni kívánja partnerét, de valódi érvek helyett csak felszólítja önmaga ellenőrzésére, például, hogy olvasson utána az adott témának. Ezt a két hibát kiválóan összeköti a linkelés jelensége; összesen hatszor adtak meg hivatkozást egy külső cikkre vagy másolták be annak egy részletét saját érv megfogalmazása helyett.

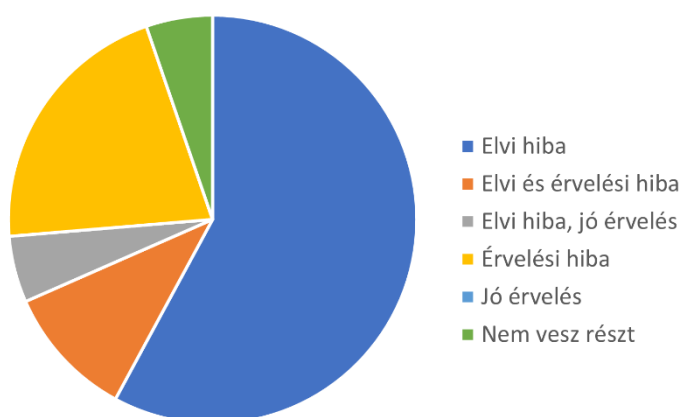
Ezeknél jóval ritkábban, de előfordult még a „hivatkozás teljes hiánya” nyolcszor, a „hamis okozat” ötször, a „mazsoláztatás” háromszor, a „csúszos lejtő”, a „középutas érvelés” és az „anekdotikus érvelés” kétszer-kétszer, a „hamis dilemma” pedig egyszer.

Szerencsére azért jó érvelés is akadt; 21 alkalommal a kommentelők sem elvi, sem érvelési hibát nem követtek el. Ez a vizsgált kommentek nagyjából 13 százaléka. További

két esetben szintén megfelelő érveket hoztak fel, ugyanakkor valamilyen elvi hibába beleestek, egyszer szükségtelen személyeskedésbe, egyszer lekezelésbe.

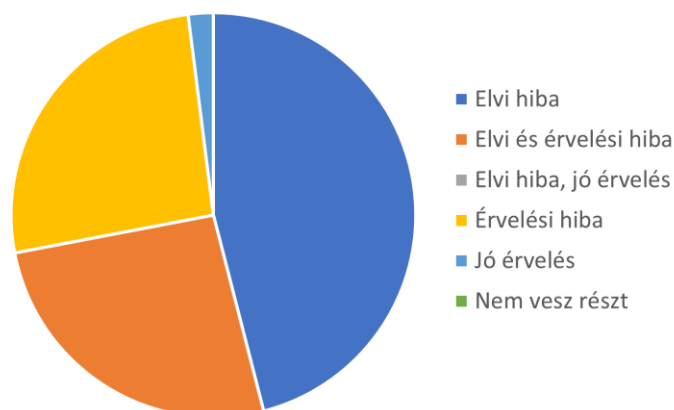
Hat olyan komment volt, amelyekkel nem vettek részt a vitákban, így azok nem voltak értékelhetők retorikai szempontból. Ezek a kommentek vagy egyetértenek az előző megjegyzésekkel, de nem fűznek hozzá új tartalmat, vagy az egyet nem értés tárgyán kívül esnek és áttérnek köznap csevegésbe.

A politikai szereplők oldalain egyértelműen megjelenik a véleménybuborék-jelenség. A Fidesz hiába produkálta a vizsgált időszak második legnagyobb forgalmát, az október 30. és november 5. közötti összesen 78 poszt alatt mindössze 19 kommentből állt a leghosszabb vita. Hadházy Ákosnál más formában jelent meg a visszhangkammera; az elemzett viták közül az ő bejegyzése alatt alakult ki az egyetlen olyan szóváltás, amelynek minden hozzászólása egyértelműen kormányellenes attitűddel bír, és csak az adott specifikus témában tér el a véleményük.

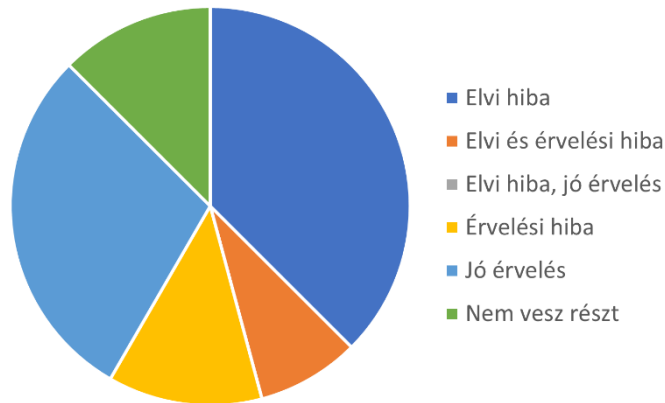
4. ábra: A Fidesz bejegyzése alatti vita kommentjei.

A Fidesz egy reklámplakátot tett közzé „No migration, no gender, no war” felirattal, az ezalatt kialakult vita pedig több szempontból is a legrosszabbul teljesített a vizsgált öt kommentfal közül. Ez volt az egyetlen olyan „beszélgetés” egy bejegyzés alatt, ahol a résztvevők egyáltalán nem adják meg már az alapvető tiszteletet sem egymásnak. Az elvi hibák aránya is itt a legmagasabb; 19 kommentből 11 nem is tartalmaz érvelést, csak az eltérő véleményű felhasználók sértegetését. Érdekes módon 12:7 arányban túlerőben vannak a kormányellenes álláspontot képviselő kommentek, minőségbeli különbség ugyanakkor nem mutatkozik a kormánypárti és kormányellenes hozzászólások között, mindkét oldal kommentjei hasonló stílust képviselnek.

5. ábra: Az Orbán Viktor bejegyzése alatt kialakult vita kommentjei.

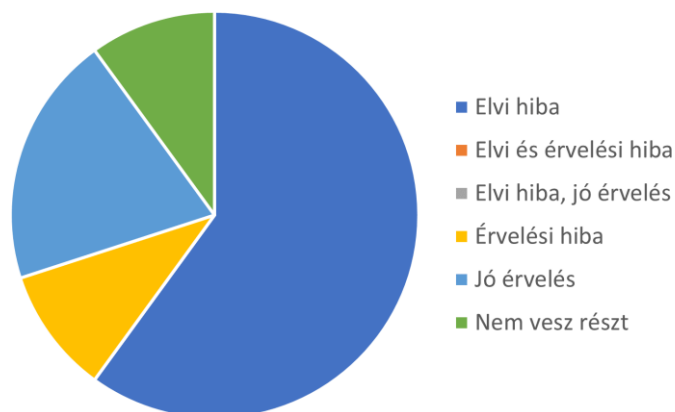
Orbán Viktor 1956-os forradalommal kapcsolatos bejegyzése alatt már valamivel jobb eredmények születtek. Konszenzusra nem került sor, és a tisztelettel is akadtak problémák, de valós véleménycsere történt, ahol a kommentelők tudomásul vették egymás érveit és reagáltak azokra. Ráadásul mindezt 128 hozzászóláson keresztül tették, ami a vizsgált időszak leghosszabb kommentvitája. A megvalósítás viszont itt is bőven hagyott maga után kivetnivalót; az 50 részletesen elemzett kommentből 23-ban itt is hiányzott az érvelés, az érvelési hibát tartalmazó 26 kommentnek pedig a fele tartalmazott elvi hibát is. Ugyanakkor itt volt olyan komment, amely semmilyen hibába nem futott bele. A legelső komment vetette fel a problémát, miszerint ellentmondásos úgy megemlékezni '56-ról, hogy közben a miniszterelnök oroszbarát politikát folytat. Ezután a vita gyakorlatilag ketté vált; egyrészt megjelent a Fidesz kommentjeihez hasonló sértegetés, másrészt a felhasználók egy jelentős része valódi vitát folytatott. Margitay argumentációs szabályai alapján azonban még ezt sem tekinthetjük racionális vitának, ugyanis hiába teljesült a saját oldal alátámasztása és a másik fél érveinek cáfolása mind a kormánypárti, mind a kormányellenes kommentekben, hiányoztak a közös premisszák és ezek különbségeinek áthidalása.

6. ábra: A Hadházy Ákos bejegyzése alatt kialakult vita kommentjei.

Hadházy Ákosnál egészen más jelenséget láthattunk; ez volt az egyetlen olyan vita, ahol konszenzus született. Ebben több tényező is szerepet játszhatott. Egyrészt ez volt az egyetlen olyan vita, ahol minden komment kormányellenes álláspontot képviselt, és csak egy gyakorlati kérdésben tért el a véleményük. Az is hozzájárulhatott a diskurzus eredményességéhez, hogy az azt elindító komment nem vélemény, hanem kérdés volt, ami feltételezett egy alapvető érdeklődő, nyitott hozzáállást mások mondanivalója felé. A kvantitatív mutatók is itt adták ki a legjobb arányokat: 24 kommentből 7 abszolút mentes volt hibáktól, és mindössze 9 nem tartalmazott valódi érvelést. A meghatározás alapján ugyanakkor ezt a vitát sem nevezhetjük racionálisnak, ugyanis – talán a hasonló attitűd miatt – a kommentek egyáltalán nem próbálták meg cáfolni egymást, csak a saját igazukat állították.

A racionalitás feltételeinek kizárólag a két független közszereplő, Puzsér Róbert és Hont András kommentelői feleltek meg, legalábbis részben. Hont András posztja alatt Tóth Gabi kapcsán alakult ki vita, hogy meddig „szent” a család eszméje és mikor jobb út a válás, ami egy rövidebb és konszenzusra nem jutó, de alapvetően tisztelettudó és nyitott diskurzust eredményezett.

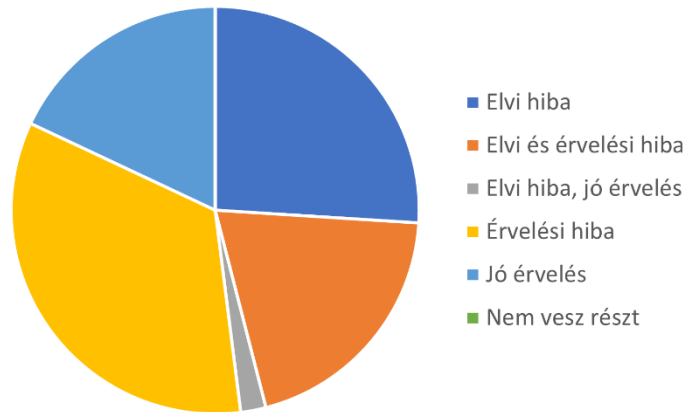

7. ábra: A Hont András bejegyzése alatt kialakult vita kommentjei.

Ugyanakkor az is megmutatkozott, hogy elég egy sértegető komment, és arra a válaszok is hasonló stílusban fognak érkezni. Így egy teljesen független, vitának nem nevezhető szóváltás is kibontakozott ugyanazon kommentre válaszolva. Néhány higgadtabb hangvételő, a sértegetésbe nem beszálló komment azonban elég volt, hogy konstruktívabb mederbe terelje a beszélgetést.

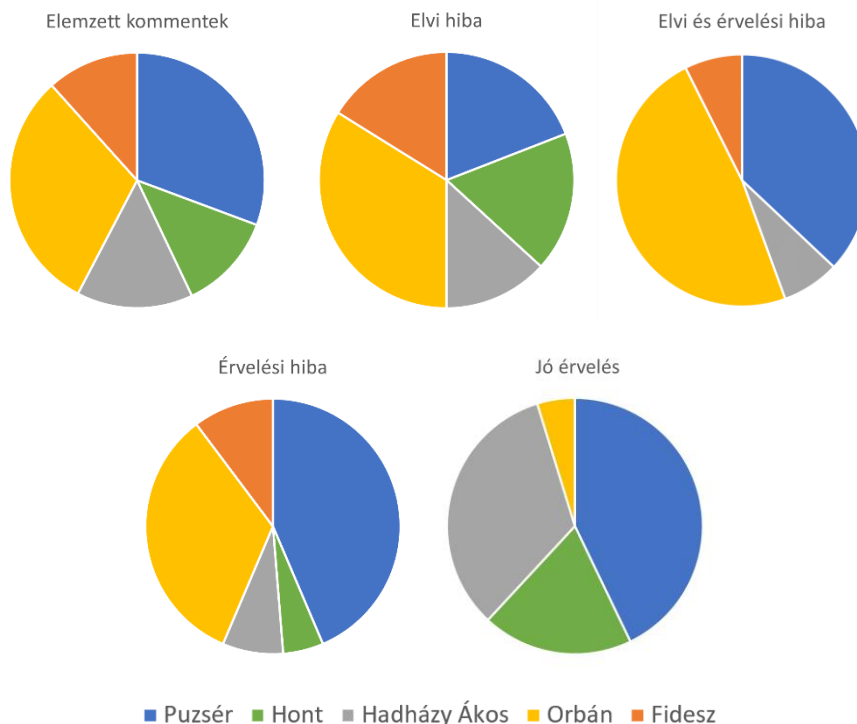

8. ábra: A reakciók is igazodnak a sértő stílusú kommentekhez.

9. ábra: A Puzsér Róbert bejegyzése alatt kialakult vita összesítése.

Puzsér Róbert a palesztin-izraeli konfliktusról osztotta meg saját cikkét, azalatt pedig a vizsgált időszak második leghosszabb kommentvitája alakult ki összesen 80 kommenttel. Egyértelműen ez volt a legsokszínűbb a vizsgált beszélgetések közül. A kielemezett 50 kommentből mindössze 13 nem tartalmazott valódi érvelést, ami a legjobb arány az öt oldalon. 9 kommenttel egyáltalán nem volt probléma, míg 17-ben csak az érvelés csúszott el kissé. A felek nem feltétlenül értettek egyet már alapvető kiinduló információkban sem, de ahelyett, hogy hagyták volna, hogy a közös premisszák hiánya elmérgesítse a beszélgetést, megpróbálták áthidalni a problémát.

10. ábra: A kommentek megoszlása az összes vizsgált komment és a specifikus értékelések között.

Abból is érdekes konklúziókat szűrhetünk le, ha megnézzük, a különböző hibák mekkora részét produkálta egy kommentszekció ahhoz képest, hogy az elemzett kommentek hány százalékát teszi ki. Elvi hibák tekintetében egyértelműen Orbán Viktor kommentelői teljesítettek a legrosszabbul; az összes elemzett komment mindössze 30 százalékát tették ki, míg az „elvi hiba” értékelésüknél ez az arány már 34 százalék volt, az „elvi és érvelési hiba” esetében pedig már 48 százalék.

Ezzel szemben kiugróan jól teljesített Puzsér Róbert kommentfala, a negatívabb értékelésektől a pozitívak felé haladva egyre nőtt a Puzsér bejegyzése alá közzétett kommentek aránya. Az összes elemzett kommentben 30 százalékos szerep az „elvi hibák” esetében csak 19, a „jó érvelésnél” viszont 42 százalék.

Az általában véve elmondható, hogy a magyar kommentelők rendkívül elkötelezettek saját álláspontjuk mellett. Ez oldaltól és politikai állásponttól függetlenül igaz. A vizsgált 163 komment között a „nem vesz részt” kategóriába soroltakon kívül egyetlen semleges komment sem akadt. Még, ha meg is hallgatják a másik oldal álláspontját a kommentviták résztvevői, saját véleményüket csak kis mértékben hajlandók megváltoztatni. A szó szoros értelmében vett visszhangkamrák csak ritkán alakulnak ki, a kormánypárti és kormányellenes, illetve az aktuálpolitikától független kérdésekben eltérő véleményen lévő felhasználók is rendre találkoznak egymással a kommentszekcióban. Viszont gyakran mégis elbeszélnek egymás mellett és ugyanúgy beleragadnak saját véleménybuborékukba, kifejezetten erős a Karlsen féle lövészárók-dinamika megjelenése.

Politikai oldalakon különösen erősen megjelenik a közös premisszák hiánya is. A résztvevőknek sokszor az alapvető világlátása tér el, így még azok sem juthatnak dűlőre egymással, akik egyébként megpróbálnak befogadón hozzáállni a diskurzusokhoz. Ha a közös premisszák megvannak, politikai kérdésekben is nagyobb a konszenzus esélye, ahogy azt Hadházy Ákos bejegyzése alatt is láthattuk.

Ugyanakkor az is leszűrhető, hogy a politikai szereplőktől távolodva javul a diskurzusok minősége. (Leszámítva a Hont Andrásnál a sértő komment alatti kisebb veszekedést.) Itt a felhasználók többször is képesek voltak felismerni, hogy eltér az elkötelezettségeik halmaza. Külön energiát fektettek bele, hogy áthidalják a kommunikációs nehézségeket és legtöbbször, ha nem is értettek teljesen egyet, de megértették és elfogadták a másik fél álláspontját.

Következtetések

A kutatás rávilágított, hogy a résztvevők attitűdjének eredeti erőssége alapjaiban meghatározza a vita minőségét. Emellett az is megmutatkozott, hogy az emberek egy jelentős része tisztelettudóan viselkedik vitapartnere felé, tehát távolról sem biztos, hogy értelmetlen olyan kognitívan megterhelő és polarizáló témákban vitázni, mint a politika és a közélet.

A többségnek ugyanakkor nincs meg az eszköztára a sikeres, konszenzusra törekvő diskurzusok lefolytatásához. Ez megnyilvánul egyrészt érveik kikezddhetőségében, másrészt a közös premissák hiányában. Én személy szerint utóbbit komolyabb problémának tartom; a helyes érvelés könnyen elsajátítható, az viszont a demokratikus folyamatokat is károsítja, ha az emberek annyira beleragadnak saját világképükbe, hogy teljesen figyelmen kívül hagyják, hogy másoké ettől gyökeresen eltérhet.

Ez nem retorikai, hanem társadalmi szintű probléma, ami viszonylag általános a magyar polgárok körében. Erre pedig az egyéni felelősséget nem elvitatva egyértelműen ráerősít a politikai közeg. Hiába nincs Magyarországon is az Egyesült Államokhoz hasonlóan intézményesedett kétpártrendszer, a gyakorlatban a politika és a polgárok túlnyomó többsége két csapatba összpontosul. Ezek a csoportok pedig legalább annyira határozzák meg magukat a másik csoporttól való elhatárolódással, mint tényleges pozitív öndefinícióval. Nem a közösségi média algoritmusai vagy a felek retorikai képzetlensége ítélik halálra a nyilvános vitákat, hanem a jelenlegi társadalmi közeg.

Összefoglalás

A nyilvánosság szerepe kiemelkedő a demokráciák működésében. Nem csak kapcsolatot teremt a magánszféra és a politika között, de egyben ellenőrzi is a hatalom működését. Az internet pedig elméletben ideális platformot kínál a modern nyilvánosság számára.

Csakhogy a gyakorlati megvalósítás távolról sem zökkenőmentes. A csoportok polarizációja általános szociálpszichológiai jelenség, amelyre az internetes közeg néhány sajátos jellemzőjével még rá is erősít. Hiába nem különülnek el egymástól a különböző politikai állásponton lévő felhasználók, sokszor nem tudnak szót érteni egymással.

A hozzászólások elemzése kimutatta, hogy a kommentelők jelentős hányada távolról sem olyan tiszteletlen az online vitákban a partnereivel, mint ahogy azt a Facebook-vitákról szóló elterjedt előítéletek tartják. Ténylegesen viszont nem érik el egymást; nagyon ritka,

hogy a felek mások érveinek hatására megváltoztatják véleményüket és konszenzust is nehezen érnek el. A felhasználók attitűdje mellett a közszereplők kommunikációja is szerepet játszik. A vizsgált kommentviták közül látványosan jobban teljesítenek azok, amelyeket a kevésbé szélsőséges politikai álláspontot képviselő felhasználók követői folytatnak le.

Felhasznált szakirodalom

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (2009): Gyűlöletbeszéd és gyűlöletből fakadó bűncselekmények LMBT személyek ellen

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1226-Factsheet-homophobia-hate-speech-crime_HU.pdf (letöltve: 2024.01.05.)

Babarczy Eszter (2018): Öcsény a Facebookon: a viták tartalomelemzése. Médiakutató, XIX. évf. 1. szám, 67-75. o.

https://www.mediakutato.hu/cikk/2018_01_tavasz/05_ocseny_a_facebookon.pdf (letöltve: 2024.02.09.)

Bene Márton (2017a): Egymásra hangolva. A Facebook információforrássá válásának hatása. In Szabó Andrea, Oross Dániel (2017): Csendesek vagy lázadók? – A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015), 50-76. o.

http://real-eod.mtak.hu/9454/1/Szabo_Oross-2017-Csendesek_vagy_lazadok%E2%80%93A_hallgatok_politikai_orientacioi_Magyarorszagon.pdf (letöltve: 2024.02.10.)

Bene Márton (2017b): Megosztó politikusok. Virális tartalmak a képviselőjelöltek Facebook-oldalain a 2014-es kampányban. Médiakutató, XVIII. évf. 4. szám, 21-38. o.

https://mediakutato.hu/cikk/2017_04_tel/02_megoszto_politikusok.pdf (letöltve: 2024.02.05.)

Festinger, Leon (1957): A theory of cognitive dissonance

Gálik Mihály (2018): „Emitt a gépek s számok titkai!”– Töprengések a hírmédiában megjelenő kommunikációs buborékról. Budapest, Corvinus Egyetem

Gálik Mihály (2020): Visszhangkamrák és szűrőbuborékok. A hírfogyasztásról szóló vita a digitális hálózati média-ökoszisztéma világában. Médiakutató, XXI. évf. 1. szám, 27-35. o.

https://mediakutato.hu/cikk/2020_01_tavasz/03_visszhangkamrak_es_szurobuborekok.pdf
(letöltve: 2024.02.02.)

Mérték Médiaelemző Műhely (2019): Ki felel a kommentekért?

https://mertek.eu/jogi_kerdesek/ki-felel-a-kommentert/ (letöltve: 2024.02.14.)

Habermas, Jürgen (1971): A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása. Vizsgálódások a polgári társadalom egy kategóriájával kapcsolatban; ford. Endreffy Zoltán, utószó Papp Zsolt. Gondolat, Budapest, Társadalomtudományi Könyvtár

Habermas, Jürgen (1981): A kommunikatív cselekvés elmélete, Budapest, Új Mandátum

Habermas, Jürgen (2001): A kommunikatív etika. A demokratikus vitákban kiérlelődő konszenzus és társadalmi integráció politikai-filozófiai elmélete. Budapest: Új Mandátum

Jesse Richardson, Andy Smith és Som Meaden: Your Logical Fallacy Is

<https://a.te.ervelesi.hibad.hu/> (letöltve: 2024.01.14.)

Karlsen, Rune, Kari Steen-Johnsen, Dag Wolleabæk & Bernard Enjolras (2017): Echo Chamber and Trench Warfare Dynamics in Online Debates. European Journal of Communication, vol. 32, no. 3, pp. 257–273.

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0267323117695734> (letöltve: 204.02.10.)

Kósa István (2017): A napirend-kijelölés új jelenségei. Média kutató, XVIII. évf. 4. szám, 81-91. o.

https://mediakutato.hu/cikk/2017_04_tel/05_a_napirendkijeloles_uj_jelensegei.pdf

(letöltve: 2024.02.07.)

Kósa István (2019): Mikor válunk nyitottá politikai ellenfeleink üzeneteire? When do we become receptive to the messages of our political enemies/opponents? Current questions of selective exposure in media research, considering political communication, in particular. Média kutató, XX. évf. 1. szám, 61-72. o.

https://www.researchgate.net/publication/333103149_Mikor_valunk_nyitotta_politikai_ellenfeleink_uzeneteire_When_do_we_become_receptive_to_the_messages_of_our_political_enemiesopponents_Current_questions_of_selective_exposure_in_media_research_consider (letöltve: 2024.02.15.)

Krekó Péter (2018): Tömegparanoia. Budapest, Athenaeum Kiadó

Margitay Tihamér (2004): „Az érvelés mestersége”. A vita mint dialógus. A racionális vita speciális szabályai. Budapest, Typotex, 55-59.

Nagy Krisztina (2016): A véleménynyilvánítás szabadsága és a kommentek. MTA TK Jogtudományi Intézet
<https://jog.tk.hu/blog/2016/05/velemenynyilvanitas-szabadsaga-es-a-kommentek> (letöltve: 2024.02.14.)

Noelle-Neumann, Elisabeth (1974): The Spiral of Silence A Theory of Public Opinion
https://www.researchgate.net/publication/228049403_The_Spiral_of_Silence_A_Theory_of_Public_Opinion (letöltve: 2024.03.08.)

Ujhelyi Adrienn (2011): Online csoportok kívülről és belülről. Az internetes közösségek szociálpszichológiai vizsgálata. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
http://pszichologia.phd.elte.hu/vedesek/Ujhelyi_Aдриenn_disszertacio.pdf (letöltve: 2024.03.08.)

Pariser, Eli (2011): The Filter Bubble. What the Internet is Hiding from You

Pataki György (2007): Bölcs “laikusok” – Társadalmi részvételi technikák a demokrácia szolgálatában. Civil Szemle 2007/3-4. 144-156.o
https://www.civilszemle.hu/wp-content/uploads/2020/02/12_13_Civil_Szemle_2007_3-4_web.pdf (letöltve: 2024.02.08.)

Sunstein, Cass (2001): Republic.com, 1. fejezet: The Daily Me

Taber et al.: The Motivated Processing of Political Arguments. June 2009, Political Behavior 31(2):137-155. o.
https://www.researchgate.net/publication/225756503_The_Motivated_Processing_of_Political_Arguments (letöltve: 2024.02.19.)

Wintrop, Normann (2011): Jurgen Habermas’ Achievement and its Critics. Arena Magazine 114, 2011/október
<https://arena.org.au/jurgen-habermas-achievement-and-its-critics/> (letöltve: 2024.03.08.)

Elemzett kommentek Facebook posztjai (letöltve: 2024.01.05.):

Fidesz:

<https://www.facebook.com/FideszHU/posts/pfbid031XKFEWrvARvK279kDSogm9wALV6b1dw9WT1w1KYtvhHX3oWnJBDCShMvE8GXL9qTl>

Hadházy Ákos:

<https://www.facebook.com/hadhazyakos/posts/pfbid0Y1Kda8GBbfqpvhg6X1yGNAtSYSiMwbpn1Tc2qo7CNGiGTx8yBhmS3BbEJQpTrTql>

Hont András:

<https://www.facebook.com/hontandras75/posts/pfbid02DbF5fQDZg2WW8UBnGnYgpXZi6YtDipEXo3RnqGKnWs5H8tcvEQ93PBdysSz3phQwl>

Orbán Viktor:

<https://www.facebook.com/orbanviktor/posts/pfbid02NrLcJ81BPtmMUeTwjEXVtMQ2Pcv1H2RMBQSGxkSmzAsMd5Uv3q5emsLeaB6xqLaHl>

Puzsér Róbert:

<https://www.facebook.com/Robert.Puzser/posts/pfbid02HWqYrzizEbtEnKLw9Vvmu8Bo44Dj1aYo9urrBHdsVyGQg2tH92zvoboRxeEg7LGl>